

ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ГЕОКЕҢІСТІКТІК БАСҚАРУ

Дәріс - 1

Геокеңістіктік басқарудың теориялық
негіздерін талқылау

г.ғ.д, профессор Аскарова М. А.

МАҚСАТЫ ЖӘНЕ ДӘРІС ЖОСПАРЫ

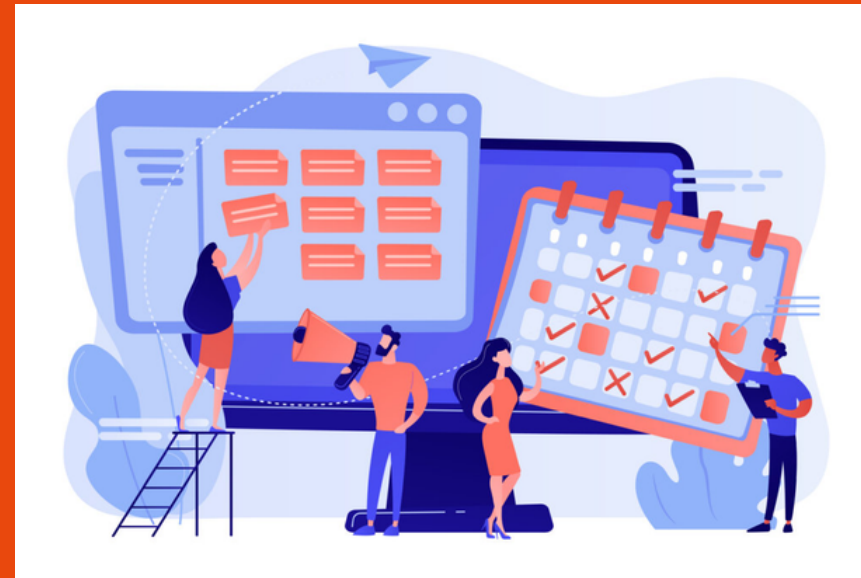
ДӘРІСТІҢ МАҚСАТЫ

Студенттерге басқару ғылымының тарихи даму кезеңдерін, ғылыми менеджмент мектептерінің қалыптасуын және олардың геокеңістіктік басқару жүйесіндегі қолдану мүмкіндіктерін түсіндіру.

ДӘРІС ЖОСПАРЫ

1. Басқару ұғымы және оның ғылыми негіздері
2. Ғылыми менеджмент мектебі және Ф.Тейлордың идеялары
3. Әкімшілік (классикалық) менеджмент мектебі және А.Файоль принциптері
4. Адами қатынастар және бихевиористік мектептің дамуы
5. Жүйелік, процестік және ситуациялық тәсілдердің мазмұны
6. Басқару ғылымындағы математикалық және модельдік әдістердің қолданылуы

БАСҚАРУ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ПАИДА БОЛУЫ

Индустриялық қоғам дамыған сайын басқару белгілі бір заңдылықтарға бағынатыны және оны ғылыми тұрғыда сипаттауға болатыны анықталды.

Осылайша менеджменттің төрт негізгі мектебі қалыптасты:

- Ғылыми басқару мектебі
- Әкімшілік мектеп
- Адамаралық қатынастар мектебі
- Математикалық басқару мектебі

ҒЫЛЫМИ БАСҚАРУ МЕКТЕБІ (Ф. ТЕЙЛОР)

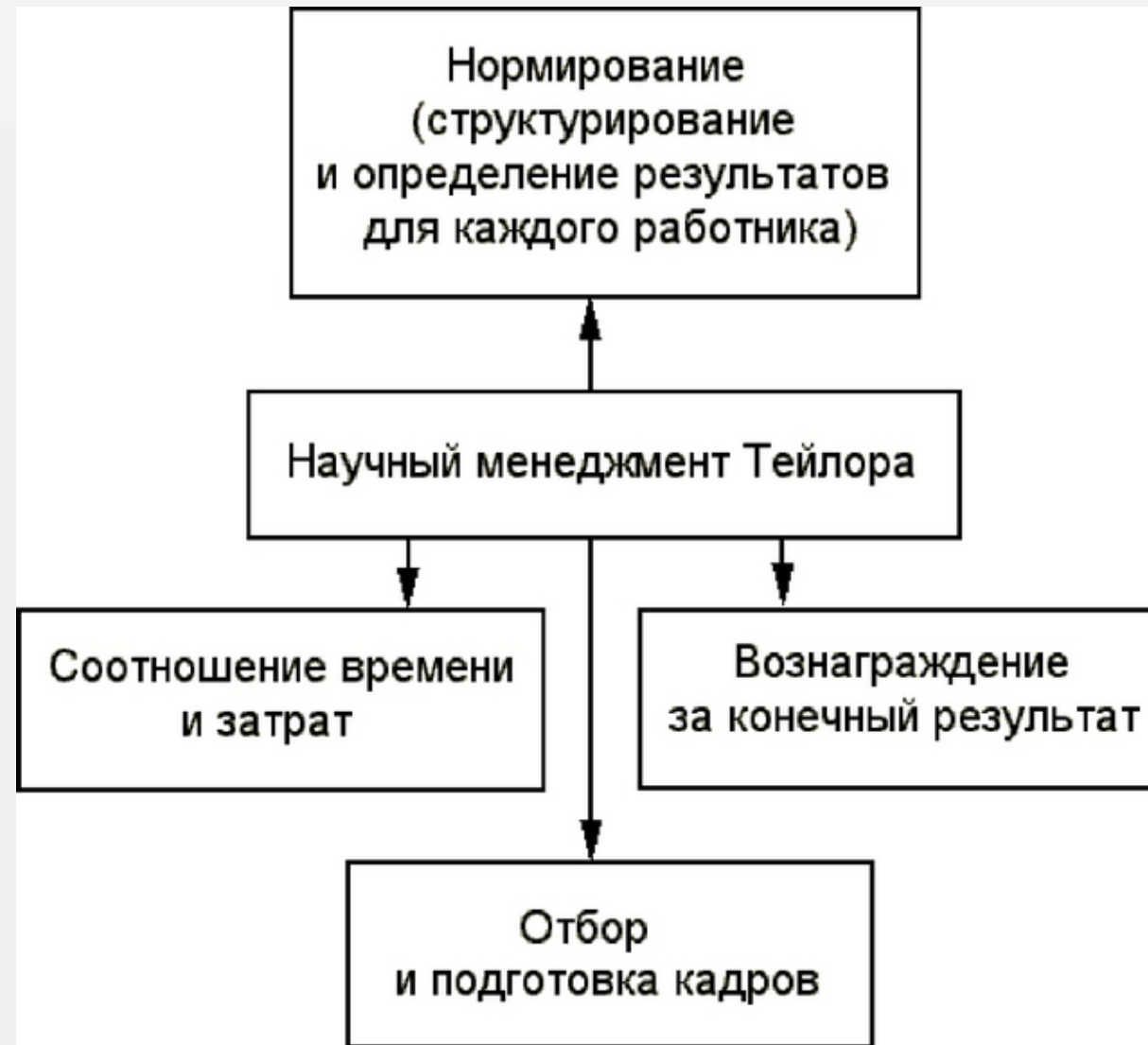
Фредерик Тейлор (1856–1915) — ғылыми басқару мектебінің негізін қалаушы.

Негізгі мақсат — еңбек операцияларын ұтымды ұйымдастыру арқылы еңбек өнімділігін арттыру.

Басты идея — қызметкерді жүйенің бір бөлігі ретінде қарастыру, мұнда басқару нақты қағидалар мен заңдарға негізделеді.

Фредерик Тейлор

ТЕЙЛОРДЫҢ НЕГІЗГІ ИДЕЯЛАРЫ

- Еңбекті бөлу және жоспарлауды орындаудан ажырату.
- Еңбекті ғылыми ұйымдастыру және нормалау.
- Уақыт өлшеу (хронометраж) және өнім өндіру көлемін есептеу.
- Еңбекақының дифференциалды жүйесі.
- Қызметкерлерді іріктеу және оқыту.
- Менеджерлер мен жұмысшылардың тығыз ынтымақтастығы.

ҒЫЛЫМИ БАСҚАРУ МЕКТЕБІНІҢ ӨКІЛДЕРІ:

Генри Гантт (1861–1919):

- Гантт диаграммасының авторы — жоспарлау мен бақылау құралы.
- Қызметкерлерді сыйақымен ынталандыру жүйесін әзірлеген.

Фрэнк және Лилиан Гилбрет:

- Еңбек қозғалыстарын зерттеу, 17 терблиг жүйесін жасау.
- Қозғалыстарды оңтайландыру арқылы шаршауды азайту және тиімділікті арттыру.

ҒЫЛЫМИ БАСҚАРУ МЕКТЕБІНІҢ МАҢЫЗЫ

Басқаруды ғылыми пәнге
айналдырды

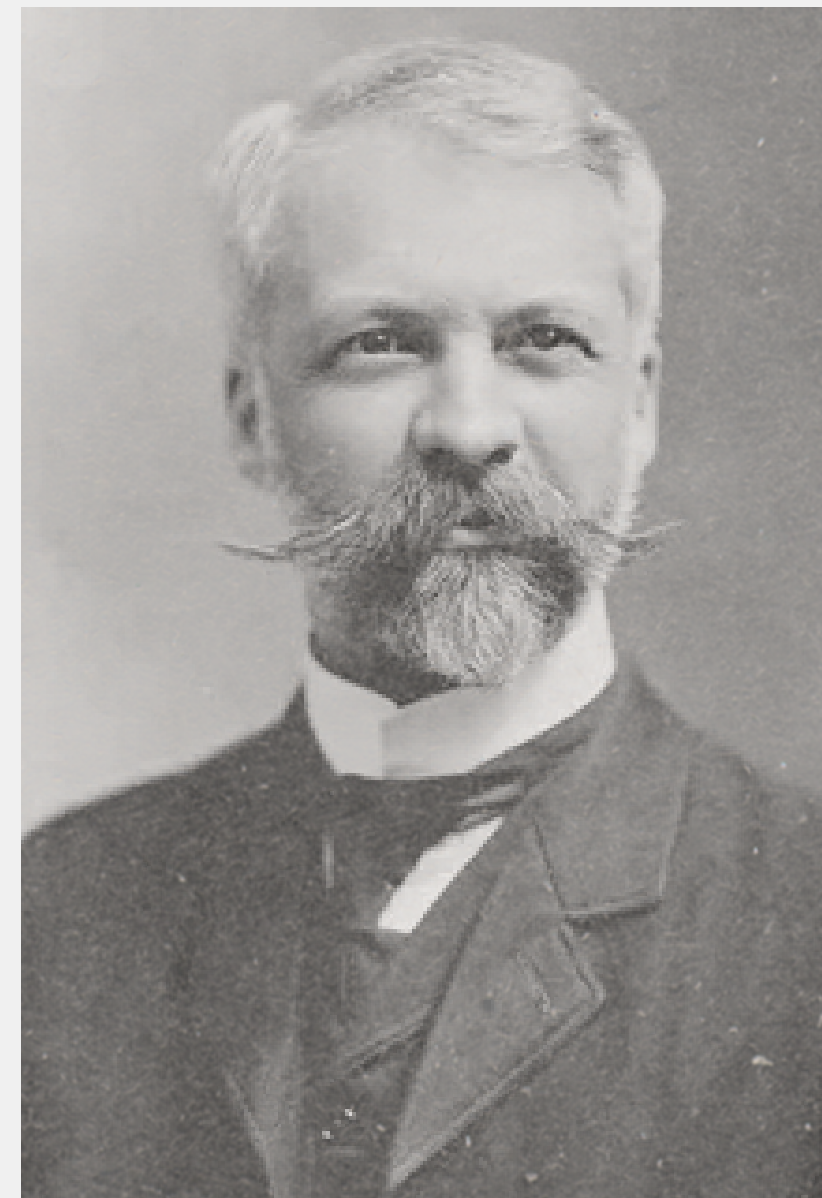
Еңбекті жүйелі талдаудың негізін
қалады

Басқа басқару мектептерінің
дамуына түрткі болды

ӘКІМШІЛІК (КЛАССИКАЛЫҚ) МЕКТЕП

Анри Файоль (1841–1923) —
әкімшілік мектептің негізін
қалаушы.

Ол басқаруды әмбебап үдеріс
ретінде қарастырды, оған
мыналар кіреді:
жоспарлау, ұйымдастыру,
бұйрық беру, үйлестіру және
бақылау.

Анри Файоль

КЛАССИКАЛЫҚ МЕКТЕПТІҢ ҚАҒИДАЛАРЫ

Өкілдері: А. Файоль, М. Вебер, Л. Урвик, Г. Черч.

Негізгі идеялар:

- Басқарудың әмбебап функциялары мен қағидалары.
- Иерархиялық құрылым және тәртіп.
- Адам факторын елемей → жаңа мектепке көшу.

А. Файоль

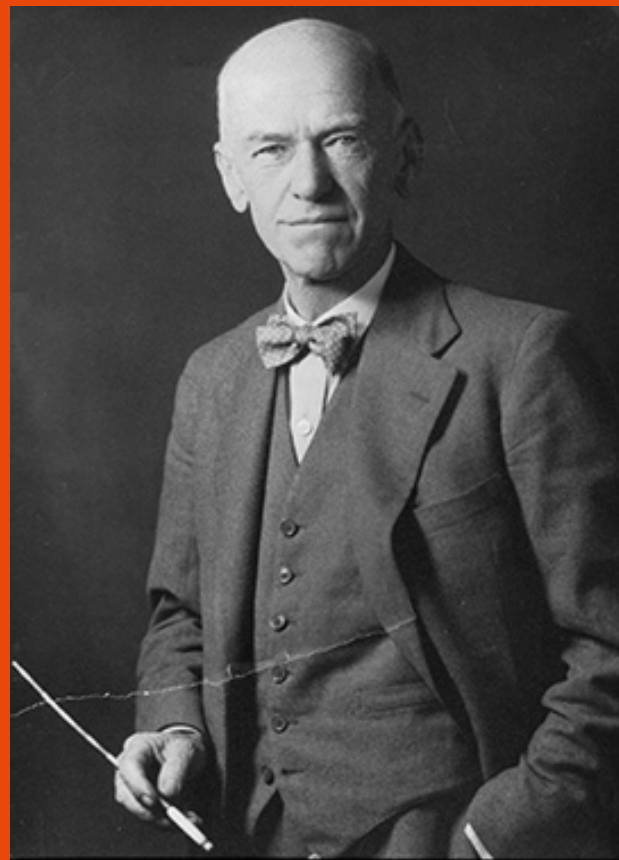

Л. Урвик

Дж. Муни

АДАМАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР МЕКТЕБІ

Элтон Мэйо

Паркер Фоллетт

Негізін қалаушылар: Элтон Мэйо (1880–1949), Мэри Паркер Фоллетт (1868–1933).

Басты идея — тиімділіктің кілті ретінде адам факторы. Еңбек нәтижелері моральдық ахуалға, қарым-қатынас пен мотивацияға байланысты.

МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҚ (БИХЕВИОРИСТІК) МЕКТЕП

Адамдар арасындағы қарым-қатынас туралы идеяларды дамытты.

Негізгі мақсат – мотивация арқылы қызметкерлердің әлеуетін ашу.

Негізгі теориялар:

- Қажеттіліктер иерархиясы (А. Маслоу)
- X және Y теориясы (Д. Макгрегор)
- Z теориясы (У. Оучи)

БАСҚАРУ МАТЕМАТИКАЛЫҚ МЕКТЕБІ

Дәл ғылымдардың дамуымен
(1950-жылдары) пайда болды.

Өкілдері: Р. Акофф, С. Бир, Л.
Берталанфи, Н. Георгеску-
Роеген.

Ерекшеліктері:

- Математикалық модельдер мен компьютерлерді қолдану.
- Жүйелік және кибернетикалық тәсілдерді қолдану.

ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕР

- Процестік тәсіл: басқару – өзара байланысты функциялардың үздіксіз процесі.
- Жүйелі тәсіл: ұйым – барлық элементтері өзара тәуелді тұтас жүйе.
- Жағдайлық тәсіл: басқару әдістерін нақты жағдайға қарай таңдау.

БАСҚАРУДЫҢ ЖАҢА ҒЫЛЫМЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

01

Модельдер мен болжамдарды пайдалану

02

Ақпараттық технологиялар мен аналитикалық жүйелерді
қолдану

03

Бұрынғы барлық мектептердің идеяларын синтездеу

04

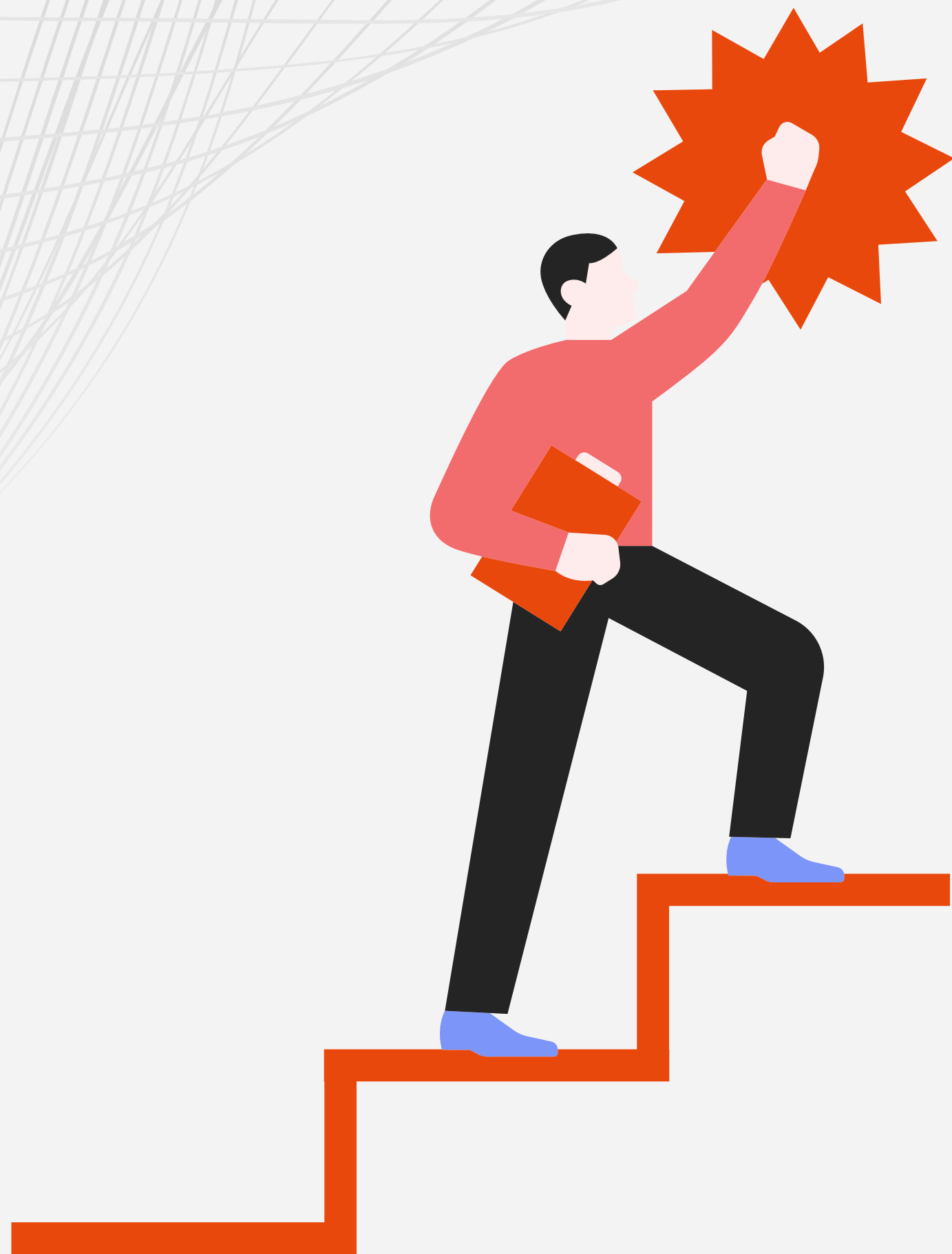
Тиімділікке, инновацияға және адам капиталына
назар аударыңыз

МЕНЕДЖМЕНТ МЕКТЕПТЕРІНІҢ МАҢЫЗЫ

Әр мектеп басқарушылық ойлаудың дамуына үлес қосты.

Қазіргі заманғы менеджмент – Тейлор, Файоль, Мэйо және басқалардың идеяларының дамуының нәтижесі.

Бүгінгі менеджмент – ғылымның, психологияның және технологияның үйлесімі.

ҚОРЫТЫНДЫ

Менеджмент ғылымының қалыптасуы еңбекті рационализациялаудан адам және ақпараттық ресурстарды басқаруға дейінгі көптеген жылдар бойы дамудың нәтижесі болып табылады.

Менеджмент мектептерінің эволюциясы қазіргі заманғы менеджмент тәжірибесінің негізін қалады.

БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ

1. Ғылыми менеджмент мектебінің негізгі өкілдері кімдер және олардың еңбектері неден тұрады?
2. Әкімшілік менеджмент тұжырымдамасының мәні неде және оның басты функциялары қандай?
3. Адами қатынастар мектебінің басқарудағы рөлі неде?
4. Жүйелік және процестік тәсілдердің айырмашылығы қандай?
5. Ситуациялық тәсілдің басқару теориясындағы маңызы қандай?

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Анри Файоль. Общее и промышленное управление. — М.: Наука, 1992.
2. Фредерик Тейлор. Принципы научного управления. — М.: Экономика, 1991.
3. Мэйо Э. Человеческие проблемы индустриальной цивилизации. — М.: Прогресс, 1993.
4. Маслоу А. Мотивация и личность. — СПб.: Питер, 2007.
5. Берталанфи Л. Общая теория систем. — М.: Прогресс, 1969.

**НАЗАР АУДАРҒАНЫҢЫЗ
ҮШІН
РАХМЕТ!**